

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1815588

امام علی
و سیره
در کلام

ملک

بیت

عنوان و نام پدیدآور: بیت المال در رد کلام و سیره امام علی (ع) / نویسندگان حمید محمدی ... [و دیگران].

مشخصات نشر: تهران: مرکز آموزش و برنامه ریزی دیوان محاسبات کشور، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۳۷-۱-۰-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: نویسندگان حمید محمدی، میلاد شفیعی، مهدی سمیعی، عبدالرضا مهاجر.

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. - دیدگاه درباره مالیه عمومی (فقه)

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661 - Views on public finance (Islamic law)

موضوع: مالیه عمومی (فقه)

موضوع: Finance, Public (Islamic law)

شناسه افزوده: محمدی، حمید، ۱۳۴۰ -

رده بندی کنگره: ۳۹۷/۴۰۳/۰۹/۰۹ BP۳۸/۰۹

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۱۶۰۷۸

برنامه ریزی محاسبان

پژوهشکده بین المللی آفاق با همکاری مرکز آموزش و برنامه ریزی دیوان محاسبات

طرح و نظارت بر تألیف و تدوین

حمید محمدی

گروه تألیف و تدوین:

حمید محمدی، میلاد شفیعی، مهدی سمیعی، عبدالرضا مهاجر

ویراستار: مهدی صباغی • مقابله و نمونه خوانی: بهنام کاظمی زاد

امور هنری: محمدرضا رستمی • صفحه آرا: محمد حسین خامه گر •

ناشر: مرکز آموزش و برنامه ریزی دیوان محاسبات کشور

چاپ: سوم / تابستان ۹۷ • چاپخانه: احسان • شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه • قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

پیشرو سرعت الحائسین

مجلس شورای اسلامی

دیوان محاسبات کشور

سخن رئیس هیأت دیوان محاسبات کشور

یکی از اهداف مهم و اساسی «دیوان محاسبات کشور» اهتمام مضاعف به آموزش و پرورش منابع انسانی و تأمین سرمایه انسانی و ایجاد فرصت‌های نو و کارآمد در به‌روزرسانی دانش نیروی انسانی در همه سطوح است. تحقق این امر مهم مستلزم برنامه‌ریزی جامع و تدوین منابع آموزشی، علمی و تخصصی بر مبنای علمی، و معتبر و مستند با در نظر گرفتن تحولات دانش روز، نیازهای نظام آموزشی کشور و در نظر گرفتن مقوله‌های «بومی‌سازی» و «نگرش اسلامی» به این محتواها و منابع است. دیوان محاسبات کشور از بدو تاسیس در این خصوص گام‌هایی اساسی برداشته است. اختراعات و متون ارزشمندی تدوین و منتشر نموده است که مورد استفاده قاطبه همکاران و منابع انسانی قرار گرفته است.

در دوره جدید، با استمداد از لطف و مرحمت الهی، گام‌های اساسی نوینی در زمینه برنامه‌ریزی، آموزش و پژوهش با همت مضاعف و روحیه جهادی همکاران و همکاران و همچنین مساعدت دانشوران و اساتید محقق، علاقمند و متعهد برداشته شده است. در این راستا، نیازها و ضرورت‌های موجود و پیشرو در حوزه‌های مختلف علمی، پژوهشی، حرفه‌ای و شغلی از طریق پژوهش‌های علمی لازم تبیین شده، کارگاه‌های آموزشی مرتبط برگزار گردیده و محتواها تهیه شده است. یقیناً این مهم مستلزم صرف زمان زیادی است تا به صورت جامع و کامل صورت گیرد و بر ارباب تالیف، تحقیق و تدوین پوشیده نمی‌باشد که

مسیری دشوار ولی بسیار ارزشمند است و انتظار می‌رود که عزیزان و مخاطبان با ارائه نقدها و نکات ارزنده خویش یاریگر ما در عرضه منابع مفید و موثر باشند.

کتاب «بیت المال در کلام و سیره امام علی (علیه السلام)» از جمله آثار گرانبهایی است که با نگاه به تحولات موجود و پیشرو و با رویکرد پاسخ به نیازهای آموزشی منابع انسانی دیوان محاسبات کشور تدوین گردیده است که امیدواریم مورد استقبال کارشناسان و کارکنان دیوان محاسبات و اهالی آن در دیگر دستگاه‌ها قرار گیرد.

عادل آذر

www.ketab.ir

امام جعفر علیه السلام از رسول اکرم ﷺ نقل می‌کند که ایشان فرمودند:
 پنج کی اند که مرا و پیامبر مستجاب الدعوه ای، آنان را لعنت کرده است:
 آن کس که خائن است، آیه ای را زیادگرداند، کسی که سنت و روش مرا،
 رها کند، کسی که قضا و فدا را تکذیب کند، کسی که حرمت اهل بیت
 مرا که خدا واجب فرموده نگذارد، و کسی که اموال عمومی را، به خود
 منحصر سازد و [تصرف در] آن را به نفع خود [حلال] شمارد.^۱

سخن رئیس مرکز آموزش و برنامه ریزی

همانگونه که در ماده یک قانون دیوان محاسبات، که برآمده است؛ هدف اصلی دیوان محاسبات کشور با توجه به اصول مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اعمال کنترل و نظارت مستمر مالی به منظور پاسداری از بیت المال می باشد. به عبارت دیگر، دیوان محاسبات کشور، نهاد عالی نظارتی است که مأموریتش عبارت از تخصیص و مستمر مالی با هدف عالی صیانت از بیت المال است.

در دین مبین اسلام، همانگونه که همه دستوراتش در حد کمال با بینش جهانی و جاودانی پی ریزی شده، بیت المال نیز به طور گسترده و کامل مورد توجه قرار گرفته است و نظارت بر چگونگی تامین منابع بیت المال و همچنین چگونگی مصارف آن نیز در کلام و

سیره معصومین: مورد عنایت بوده است. در این میان، فرمان مبارک امام علی (ع) - به مالک اشتر، نمونه‌ی کامل رفتار بخردانه‌ی امام مسلمین در خصوص مدیریت بیت‌المال است. این توجه فراوان در متون اسلامی ناشی از این ضرورت است که سرمایه ملی هرکشوری باید از دستبرد آزمندان و کسانی که به آن چشم طمع دوخته‌اند، ایمن باشد. بر این اساس کسانی که متولی امور بیت‌المال می‌شوند، باید از توانمندی و شایستگی لازم برخوردار باشند و بی‌شک برخورداری از این شایستگی‌ها و توانمندی‌ها نیز نیازمند آموزش و مهارت ورزی است.

با عنایت به اهمیت موضوع بیت‌المال و صیانت از آن، مرکز آموزش و برنامه‌ریزی دیوان حسابات کشور، در ایام ماه مبارک رمضان، سلسله مباحث مربوط به آشنایی با بیت‌المال در اسلام را در قالب یک دوره آموزشی یک ماهه برای کلیه مدیران و کارکنان دیوان در سراسر کشور به اجرا درآورد که حاصل آن در قالب کتاب حاضر عرضه گردیده است. استاد گرانقدر: ره و دانشگاه جناب حجت‌الاسلام والمسلمین حمید محمدی، ضمن تقبل تدریس این دوره آموزشی، زحمت تدوین این مجموعه را با همکاری برخی اساتید برعهده داشته‌اند که ان‌الله اعلم.

امید است مسئولین و تصمیم‌گیرندگان مالی و همچنین حساب‌برسان و ذیحسابان محترم دستگاه‌های اجرایی با مطالعه این مجموعه، شناخت مطلوبی از نگاه و نظام اقتصادی اسلام بویژه در صیانت از بیت‌المال کسب نمود و با این رویکرد در مسیر آرمان‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی، گامی ارزنده بردارند.

سید محمد مقیمی

فهرست مطالب

فصل اول

♦♦♦ چيستی ، تاريخچه و منابع بيت المال ♦♦♦

- درس اول: چيستی و تاريخچه بيت المال ۱۳
- درس دوم: منابع بيت المال ۲۲

فصل دوم

♦♦♦ آثار و فوايد بيت المال ♦♦♦

- درس سوم: آبادانی و استقلال ۳۷
- درس چهارم: نقش بيت المال در استقلال ۴۴

فصل سوم

♦♦♦ منزلت حافظان بيت المال ♦♦♦

- درس پنجم: ویژگی های نگهبانان بيت المال (۱) ۵۷
- درس ششم: ویژگی های نگهبانان بيت المال (۲) ۶۵

فصل چهارم

♦♦♦ نظارت بر بيت المال و صيانت از آن ♦♦♦

- درس هفتم: جایگاه نظارت در حکومت اسلامی ۷۵
- درس هشتم: ویژگی های سازمان نظارتی (۱) ۸۴
- درس نهم: ویژگی های سازمان نظارتی (۲) ۹۵

فصل پنجم:

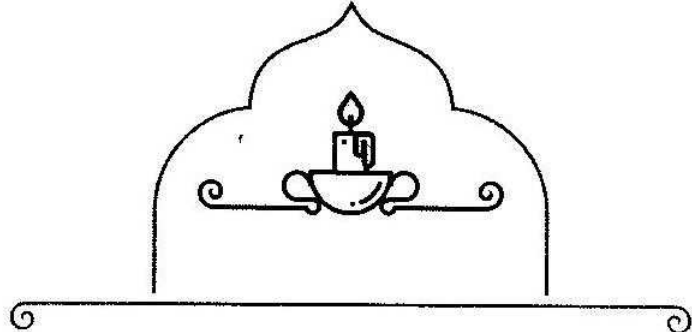
♦♦♦ سیره امام علی علیه السلام در مواجهه با بیت المال و اموال عمومی ♦♦♦

- ۱۰۵ درس دهم: سیره حضرت علی علیه السلام در خصوص بیت المال
- ۱۱۶ درس یازدهم: شمه ای از سیره اقتصادی امام علی علیه السلام

فصل ششم

♦♦♦ سوء استفاده از بیت المال و زمینه های آن ♦♦♦

- ۱۲۷ درس دوازدهم: عوامل تعرض به بیت المال
- ۱۳۷ درس سیزدهم: لغزش گاه های مدیران و مسئولان (۱)
- ۱۴۴ درس چهاردهم: لغزش گاه های مدیران و مسئولان (۲)
- ۱۵۲ درس پانزدهم: آثار خیانت در بیت المال
- ۱۶۳ درس شانزدهم: احکام بیت المال
- ۱۷۱ منابع و مآخذ

مقدمه کتاب

از جمله مهم‌ترین و حساس‌ترین مباحث برای یک کشور اسلامی، از رهبران و مسئولان آن گرفته تا همه مردمی که در هر قسمت از آن زندگی می‌کنند، این است که بیت المال را به خوبی بشناسند، از فواید و آثار مثبت آن آگاه باشند، صفات لازم برای مأموران و حافظان بیت المال را بدانند و از شیوه‌های نظارت بر بیت المال آگاهی کافی داشته باشند.

همچنین ضروری است تجربه علمی رویارویی با بیت المال و استفاده از آن و مسائل مربوط به آن را در سیره معصومان - به ویژه امیرالمؤمنین (علیه السلام) - که مدت کوتاهی حکومت جامعه اسلامی را برعهده داشتند - مطالعه نموده، آن را الگوی خود قرار دهند. کتاب حاضر درشش فصل تنظیم شده که علاوه بر پرداختن به مسائل و مباحثی که ذکر شد، از آثار خیانت به بیت المال مسلمانان سخن گفته و برخی از احکام مربوط به بیت المال را بحث و بررسی کرده است.